

מן השולחן ערוך זיע"א פוסק (סימן ס' סעיף ד') שאדם מחויב שתהיה לו כוונה לפני עשיית מצווה.

הכוונה 'כאשר ציווה השם' יכולה להפוך את הפעולות השגרתיות ביותר למצוות מן המניין!

עדיף לומר בקול את מילות הכוונה, כפי שכותב חובות הלבבות: 'המחשבה נמשכת אחר הדיבור' (שער חשבון הנפש, פרק ג).

מצוות כיבוד אב ואם

המונח 'כיבוד אב ואם' מתייחס לשתי (2) מצוות עשה נפרדות:

1. כיבוד אב ואם – המצווה לכבד את הורינו.

2. מורא אב ואם – המצווה לפחד מהורינו.

שתי המצוות הללו כתובות במפורש בתורה: "כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱ-לֹהֶיךָ" (דברים ה, טז): "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" (ויקרא יט, ג).

ישנן הרבה דרכים בהם ניתן לקיים את מצוות כיבוד אב ואם.

דוגמאות לכך: להביא להם אוכל או שתיה, לעיית להם, לעמוד כשהם נכנסים לחדר, להתקשר, לדרוש בשלומם ולהלביש אותם. לאחר שהורה נפטר (ל"ע), המצווה יכולה לכלול לומר עבורם קדיש, לקרוא לילד על שם, כמו גם כל לימוד תורה או מצוות, כדי להביא נחת לנפטר. ונב. ראה כתבה: "לכתחילה" – המסלול שתעשה לעילוי נשמת יקיריך! | <https://shofar.tv/articles/14711>

כאשר אדם מכבד את הוריו בכל דרך שהיא, עליו קודם כל לכוון: 'הריני מכון לקיים מצוות כיבוד אב ואם כאשר צווה השם'.

הרב אלישיב זצ"ל אמר: שאם אדם כבר עומד, ונכנסו אביו או אמו, ראוי שיתיישב קודם כדי שיוכל שוב לעמוד, ובכך לקיים את המצווה (פסקי הגרי"ש קכט).

אדם מקיים את המצווה של מורא אב ואם בכך שהוא נמנע מ: לשבת במקום של הוריו, לסתור את דבריהם, או לקרוא להם בשם הפרטי – ואפילו לאחר פטירתם.

כאשר נמנעים מכל אחד מאלה, על האדם לכוון קודם: 'הריני מכון לקיים מצוות מורא אב ואם כאשר צווה השם'.

אדם יכול לכוון זאת בכל פעם שהוא פונה לאמו או לאביו בנינוי "מאמע" או "טאטע" (או "אבא ו"אמא") מכיוון שיש איסור לפנות להורים בשם הפרטי.

ה'חיי אדם' כותב: שעיקר כיבוד אב ואם הוא במחשבה של האדם. האדם חייב להרגיש יראת כבוד ופחד מהוריו, ולא לפעול כלאחר יד בלי כל הרגשה. ברוח זו, ה'חרדים' כותב (ט: לה) שע"י הרגשת יראת כבוד ופחד, פעולותיו של האדם ילכו בעקבותיהם. ה'כתב סופר' כותב שכיבוד ההורים הוא דבר טבעי וראוי, מכיוון שהילד מכיר בכך שהוריו סיפקו לו ערכיו מינקות. עם זאת, זוהי לא המצווה של כיבוד אב ואם; אלא זה פשוט 'לכבד את הנדבן'.

עם זאת, הוא מסביר, המצווה של כיבוד אב ואם היא אפילו אם ההורה לא היה טוב לילד! למרות זאת זו מצווה לכבד אותם, כי כן צווה ה' (כתב סופר, פרשת ואתחנן).

חז"ל מלמדים אותנו: שיש אנשים נוספים שעמם אנו מצווים לקיים את המצוות הללו, מלבד הורינו. לדוגמא, מאחר ו'בני בנים הרי הם כבנים', אדם חייב במצוות אלו גם כלפי סבא וסבתא שלו. הורים חורגים גם כלולים במצוות אלו (חרדים פרק יב, אות ג). בנוסף, לפי שיטות מסוימות אדם חייב לקיים את המצוות הללו כלפי מחותנים. מדרבנן אדם חייב במצוות הכיבוד גם לאח הבכור!

כאשר מקיימים את המצווה לכבד את האנשים הללו, האדם חייב לכוון: 'הריני מכון לקיים מצוות כיבוד זקני / החם / החמות / אחי הגדול כאשר צווה השם'.

שמירת הגוף

התורה נותנת דגש חזק מאוד על האחריות של האדם לשמור על בריאותו ובטחונו. ניתנו לנו מספר מצוות מהבחינה הזו. החורף זהו זמן טוב לחשוב על המצוות הללו, כאשר מזג האוויר הקר והתנאים המסוכנים מכריחים אותנו לשים לב לבריאותנו ולבטחונו. עם קצת כוונה, אנו יכולים לקיים הרבה מצוות בפעולות שאנו כבר עושים.

מצות: "ולא תשים דמים בביתך"

זוהי מצוה דאורייתא לוודא שהבית שלנו בטוח, כפי שכתוב בפסוק: "ולא תשים דמים בביתך" (דברים כב, ח).

התורה מצווה עלינו: להסיר כל מכשול מסוכן מביתנו כדי לא לגרום נזק לאנשים הגרים בו.

הסמ"ק מסביר: שבהתבסס על פסוק זה ישנו איסור לגדל כלב מסוכן בבית (מצוות עשה עה).

למרות שרובנו כיום לא מגדלים כלבים, המצוה עדיין שייכת אלינו מאוד! בכל פעם שאדם זהיר להזיז סכין חדה מהישג ידו של ילד, זה קיום מצוה זו. דוגמאות נוספות הן: סגירת שער הבטיחות של הילדים או חיזוק מנעולי הבטיחות על כפתורי הכיריים, ריקון האמבטיה לאחר זמן המקלחת, לנקות שברי זכויות מהרצפה ואבטחת שקעים או חוטי חשמל חשופים.

בזמן החורף, אדם יכול לקיים את המצוה כאשר הוא שם מלח להמיס את הקרח על המדרכה.

המצוה תקפה גם לסכנות רוחניות! כשאדם נזהר לשפוך 'מים נגל ווסר' משומשים (מי נטילה של שחרית) – ששורה עליהם רוח רעה, זה קיום המצווה הזו! (הרב ישראל גואלמן, רב ומו"צ קהילת "שערי תבונה" רמות א, ירושלים).

במקום הפעולה חסרת המחשבה של שימור עצמי, נוכל לקיים הרבה מצוות דאורייתא, אם לפני כן נזהר לכונן: 'הריני מכון לקיים מצות "ולא תשים דמים בביתך" כאשר צוה ה'".

מצות: "ונשמרתם מאד לנפשתיכם"

בנוסף למצוה של הסרת מפגעים מסוכנים, ישנה מצוה עשה להגן באופן פעיל על הבריאות ומצב של רוחחה גופנית, נפשית וחברתית של האדם. הפסוק כותב: "ונשמרתם מאד לנפשתיכם" (דברים ד, טו).

בעניין פסוק זה, הרמב"ם כותב: 'הואיל והיות הגוף פריא ושלם מדרכי השם הוא. (של חשיבות רוחנית) שְׁהָרִי אִי אֶפְשֶׁר שִׁבְּיֵן אִו יֵדַע דְּבַר מִדִּיעַת הַבּוֹרָא וְהוּא חוֹלָה. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהִרְחִיק אֶדְם עֲצָמוֹ מִדְּבָרִים הַמְּאֻבְּדִין אֶת הַגּוּף. וְלִהְיֵהֵג עֲצָמוֹ בְּדְבָרִים הַמְּבָרִין וְהַמְּחַלְמִים' (הלכות דעות פרק ד הלכה א) (עיין קיצור שולחן ערוך סימן לב סעיף א).

אנחנו כבר עושים דברים רבים המתאימים לתיאור הזה! כל מה שעריך הוא מחשבה מהירה להפוך את הפעולות הללו למצוות מדאורייתא!

דוגמאות למצוה זו: התעמלות או הליכה, ללכת לישון בזמן, לחגור חגורת בטיחות, להיזהר לא לשלוח הודעה בזמן נהיגה, עצירה בתמרור עצור, להסתכל לשני הצדדים לפני חצית כביש, להישאר רגועים במצבי לחץ (ראה קריינא דיאגרתא שנכתב ע"י הסטייפלר – 242), לקיים הוראות הרופא, וגם לקחת את תרופות או ויטמינים כשצריך.

החורף נותן לנו הזדמנויות יחודיות לקיים מצוה זו. אנחנו נוסעים בזהירות בכבישים עם קרח ואנחנו שמים מעיל חם לפני היציאה החוצה.

לפני עשיית כל דבר מהנ"ל, עלינו להקפיד שתהיה לנו הכוונה ולהרוויח מצוה: 'הריני מכון לקיים מצות: "ונשמרתם מאד לנפשתיכם" כאשר צוה ה'".

א גוט שבת!